

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Tolnai J. Béla egyesületi pénztárhoz (VII., Óvoda-utca 5. szám alá) küldendők. — Szerkesztői iroda: VII., sip-utca 12. sz.

Tartalom: A székesfehérvári izr. hitközség új iskolaépületének megnyitása alkalmából: Szántó E. — Próbaelőadás: Schön Bernát. — Mennyit költ az állam iskolai célokra: Adler Simon. — Taníttassék-e általában a német nyelv a hazai népiskolákban: Misner Róza. — Tárca. Gans Dávid a világtörténelemről: Dr. Péklai Béla. — Buxbaum méltatása: Adler Jakab. — Sussmann Károly nekrológja: Adler Jakab. — Reitzerné Grünbaum Róza nekrológja. — Irodalom. — Egyleti élet. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

A székesfehérvári izr. hitközség új iskolaépületének megnyitása alkalmából:

1874-ben a hazai népiskolák egyik legjelesebbje, a fehérvári zsidó község iskolája megszűntetett. Áldozatul esett a kor egyik nagyszerű eszméjének: a felekezetenküli iskolák eszméjének. Az eszme nem létesült; a mi létesült, az a felekezetenküliségnek csúfja, torzképe volt.

Az orsz. izr. tanítóegyesület még akkor saját organummal nem bírt, e lapok első száma csak 1875-ben látott napvilágot. Hivatalos közlönyünk a „Jüd. Schul- und Gemeindezeitung” volt. Szerkesztője, Halász (Fischer) Náthán szíve melegével küzdött e lapokban felekezeti iskolaügyünk mellett. Én már akkor az egyesület élén állván, de mint az ottani iskola egyik volt tanítója is, az említett lapok 23. számának 180. oldalán az iskola fentartása érdekében következőleg szólaltam fel:

„Nyílt levél”

„Wertheim Salamon úrhoz a székesfehérvári izr. hitközség elnökéhez.”

„Tisztelt Uram! A székesfehérvári hitközség — a mint a napi lapokban olvassuk — elhatározta, hogy népiskoláját megszűnteti. Egy felekezeti iskola megszűntetése oly községben, mely keletkezése óta a haladás- és művelődésért küzdött, hazánkban népünk műveltségére oly messzemenő jelentőséggel bír, hogy a zsidó sajtó múlhatatlan kötelessége, az ilyen elhatározások okait kutatni és keletkezésüket megvilágítani. Ki kell mutatni, vajjon a zsidó iskola fentartása csakugyan a reakciót és annak megszűntetése talán a legujabb haladást jelenti-e? Midőn ezen kérdés tárgyalásánál Önhöz, tisztelt elnök ur, fordulok és annak megvilágítása végett néhány lapot az Ön hitközségének történetéből fogok feltárni, nem fojthatom el azt a megjegyzést, hogy míg az Ön elnöksége alatt egy legjobban szervezett iskola megszűntetése lesz elrendelve, 34 évvel ezelőtt éppen az Ön boldogult édes apja, Wertheim Mózes volt az, ki Fehérvármegyének egy kis községében (K.-Szm.-Péter) iskolát alapított, melyből intelligens kereskedők, tisztességes iparosok, mérnökök és kiváló tanítók kerültek ki és a mely a környék izraelitái között oly szellemet terjesztett, melynek jótékony hatása még mai nap is észlelhető.”

„Nézzük csak, hogy a haladás akkori hívei mit tettek az iskola érdekében és hogy az Ön községében az miképen fejlődött.”

„Az izraeliták” első letelepülése alkalmával egyszersmind jól szervezett iskola is keletkezett, melyről semminemű áldozatot nem kíméltek. Éveken át nem volt az Ön hitközségének sem költséges énekara, sem rabbija, de iskolája a testvérhitközségeknél már jó hírnek örvendett. Midőn azután Istenben boldogult felejtetetlen Dr. Zipser a rabbiszéket elfoglalta, évekig alkalmatlan bérhelyiségben kellett Isten igéjét hirdetni, míg az iskolának egy czélszerűen felszerelt, a hitközség tulajdonát képező épülete volt. Ebben az időben sokat gondolkodtak a zsidóság szükségletei fölött és nagy súlyt fektettek a zsidó népiskolára. Abban az időben még nem voltak kongresszusi szabályzatok; nem ez volt a pártoskodás sibbolet-je; a haladó hitközség kriteriuma egy jól szervezett iskola volt, — az orthodox-é pedig — a chéder és az utczán áthúzott éruv!”

„Még csak egy lapocskát az Ön iskolájának történetéből. 1853-ban történt, tehát 21 évvel ezelőtt. Egy konferenciában, mely boldogult Dr. Zipser főrabbi elnöklete alatt tartatott és melyben jelen volt Deutsch Antal, Ledofszky Ignác, Goldzieher Adolf és a tanítótestület, megjelent Dr. Bulla Teofil gimn. igazgató, bemutatta magát, mint a népiskoláknak a Bach-Thun kormány által kinevezett igazgatója; jelentette, hogy a zsidó népiskola igazgatósága is rátartozik, így hát annak közvetlen igazgatását is át kell vennie.”

„Az előljáró urak természetesen hiába tiltakoztak a hitk. autonómia ezen erőszakos megsértése ellen és Deutsch Antal úr vakmerően oda mondta az uzurpator-direktornak: „A mi zsidó népiskoláink jobbak és többet nyújtanak az Ön gymnáziumánál.” Dr. Bulla úr ugyan nagyon meghökkent egy zsidó előljárónak ezen önérzetén, de Deutsch úrnak bizonyos tekintetben mégis igaza volt. A zsidó iskola tanulói az iskolából egyenesen a gyakorlati életbe léphettek: az iskolában erre törekedtek és ezen czélt el is érték; a gymnázium 4. osztályának tanulója ellenben, ha az iskolát elhagyta és magát a gyakorlati életre némileg kvalifikáltatni akarta, a közönséges számtanban és az írásművek szerkesztésében külön tanításra szorult.”

„Ezen reminiszczeniák előre bocsátása után, készetve érzem magamat Önhöz, tisztelt elnök úr, tiszteletteljesen a következő kérdéseket intézni:

1. Hitsorsorsaink 21 év óta oly kitartóan haladtak hátrafelé, hogy ma a valaha oly becsben tartott autonómiájuk feláldozásával iskolájukat a közönséges négy oszt. kath. népiskolával akarják felcserélni? vagy

2. E 21 év alatt talán anyagilag odajutottak hitsorsosaink, hogy ma már nem képesek iskoláikat idegen segítség nélkül fentartani? Végre

3. talán a székesfehérvári világhírű csizmadiák és tímárok annyira előrehaladtak, hogy az ő iskoláik a valaha oly híres zsidó iskolákat messze túlhaladták?”

„Talán a közös iskola az, melyet a mi előbbrehaladott időnkben minden tekintetben a felekezeti iskola fölött állónak tekint. Már régebben bebizonyítottam e lapokban, hogy a közös iskolák általában keresztény álláspontot foglalnak el a nélkül, hogy a felekezeteket tekintetbe vennék. Az izraelitának, kinek szombatjait és ünnepeit tekintetbe nem veszik — és melyekre nem is lehetnek tekintettel a nélkül, hogy a többség tanítási idejét megrövidítenék — ezek az iskolák *keresztény* közös iskolák. E helyen és ezen alkalommal azonban nem akarunk ezeknek bővebb fejtegetésébe bocsátkozni. Nézzük inkább, mit tesznek a közös iskolával szemben más keresztény hitfelekezetek oly helyeken, hol kisebbségben vannak és jó iskolákkal bírnak: Nézzük csak mily arányban áll egymással vallási és iskolai intézmény előrehaladott keresztény vallásfelekezeteknél.”

„Budapesten, a Deáktéren egy egyszerű, egészben véve szerény kinézésű templomot látni, mely ezen szép térnek nem válik éppen diszére. Minden zuga bolthelyiséggé, vagy árúbódévá van átalakítva, úgy hogy azt hinné az

ember, hogy praktikus zsidó kereskedők kezelése alatt áll. Ez az evangélikusok temploma. Ehhez egy impozáns, három utcára szóló háztömb csatlakozik: ezek az evangélikusok iskolái, melyek a hitközség részéről ép oly szeretettel és áldozatkészséggel gyámolítatnak, mint Önnél, t. Wertheim elnök úr — — 21 évvel ezelőtt. Van most Önöknek egy szép két tornyú zsinagógájuk és iskolájukat — — azt bezúntetik.“

„Fontolja meg elnök úr, vajjon a zsidó iskola bezárása egy hitközségi előljáróság feladata lehet-e? — vajjon tanácsos-e a magyar zsidók mai kulturális viszonyai között, hogy a hitközség befolyásáról az ifjúság nevelésére önkéntesen lemondjon? Kérdezze meg a zsidóság történetét — — és cselekedjék bölcsen.“

„Fogadja egyébként tisztelt Elnök úr nagyrabecsülésem kifejezését, mellyel maradok tisztelettel

Seligmann (Szántó) Eleázár.

Az a nemes férfi, kihez e levél intézve van — fájdalom — nincs többé! Már két éve, hogy a székesfehérvári hitközség apraja-nagyja gyászolva és keseregve állta körül annak koporsóját, ki díszes és büszkesége vala. A szab. kir. város és a megye közönsége fájdalomtelten és mélyen megilletődve vett tudomást e kitűnő polgár haláláról. *Wertheim* Salamon a közügyek terén kifejtett tevékenységével hervadhatlan babérokat szerzett és ritka népszerűséggel bírt.

Mi csak könnybe lábadt szemekkel emlékezhetünk meg ez alkalommal róla, hiszen egy padon ültünk vele abban az iskolában, melyet boldogult édes atyja 1842-ben alapított K.-Szentpéteren; mi legjobban ismertük nemes intenczióit és azért csak az szolgál vigasztalásunkra, hogy még sikerült neki életében hitközségének Jákob örökségét, az iskolát visszaszerezni. Örömtől sugárzó arcczal ő maga közölte velünk annak idején a hirt.

Midőn a fehérvári hitközség nov. 30-án az új iskolaépületet ünnepélyesen felavatja, csak az lesz az örömcsep örömkelyhében, hogy már *Wertheim* Salamon nincs közöttük.

Hogy mi szivünk mélyéből örvendünk az iskola újra való megnyitását. természetes; hiszen 30 év óta hirdetett elveink diadalát látjuk a székesfehérvári izr. hitközségi iskola föltámadásában.

Kivánjuk, hogy az új tanítótestület a Berndorfereket, Ózereket, Székely Salamonokat, Klingenbergereket és mindazon jeles tanférfiakat, kik ez iskolánál működtek, jó hírben és dicsőségben felülműlják.

És most engedje meg a t. olvasó, ha egyesületünk és a hazai zsidó tanítók érdekében még egy kérdésem is volna. Miért nem volt az új iskola új tanítóiban annyi ארץ ארץ, hogy figyelmeztették volna az előljáróságot, hogy hívja meg a felavatási ünnepélyre az országos izr. Tanítóegyesületet?

Féltek talán, hogy az intelligens fehérvári előljáróság azt kérdezi az uraktól, hogy tagjai-e ez egyesületnek, a mire *nemmel* kellene felelniök?

Vagy tartottak attól, hogy az az előljáróság, mely nagy áldozatok árán iskolát nyitott azt fogja kérdezni: bevezették-e az Egyesület könyveit, megtudván, hogy ez az egyesület magyarra fordított bibliát, imakönyvet a paedagógiai világ előtt kitűnő hírben álló olvasókönyveket adott ki: és az új tanítók ezeket be nem vezették?

Vagy talán attól tartottak, hogy az előljáróság zokon veszi, hogy önök az Egyesületnek a múlt nyáron ünnepelt jubileuma alkalmából még kis újjukat sem mozgatták meg, mialatt az ország összes tanítósa, még szerény kis falvakban is, a zsidó tanítók árvaháza javára adakoztak és gyűjtöttek és sikerült is már körülbelül 10,000 frtot egybegyűjteni?

Hogy a tisztelt fehérvári új tanítók okulhassanak, ide csatolok egy levelet, melyet éppen e perczen, hogy e sorokat írom, megkaptam. Isten velünk.
Szántó.

A thóra örömnépe és a tanító-árvaház.

Árvaházunk szent ügyét minden alkalommal felkarolni és az eszme mielőbbi megvalósítására minden eszközt felhasználni, egyik legszentebb kötelessége minden magyar zsidó tanítónak, annál is inkább, mivel a mindennapi tapasztalat tanúsága szerint csakis azon egyén vagy összeség igyekezetét koronázza a siker, a ki, vagy a mely csüggedést nem ismerve, kitartással és kellő erélylyel a cél felé tör és iparkodása, valamint áldozatkézsége által a kitűzött cél eléréséhez hozzájárul, szóval: az eszmének a tett mezején lendületet tud adni.

Az árvaházat mindnyájunk saját érdeke által követett közös ügyünknek kell tartanunk és tehetségünket, befolyásunkat annak szolgálatába helyezni. Korántsem szabad egyszersmindenkori gyűjtéssel beérnünk. Míg az árvaház nem létesült, míg tényleges gondját nem viselheti a másképpen talán az elzűllésnek induló árváknak, nem szabad nyugalmat ismernünk, nem engedhetünk magunknak pihenést. Fáradoznunk, utána kell járnunk, hogy a szívet megnyerjük, az erszényeket kinyitassuk árváink menedékhelye számára.

E gondolat lebegett szem előtt, midőn elhatároztam magamat, hogy a mult thóra-öröm-ünnepét árvaházunk segélyezésére felhasználni fogom.

Mint az iglói ág. ev. főgymnasium zsidó vallású növendékeinek hitoktatója, egyik vallástani órában az isteni tisztelettel kapcsolatban hozott thora-felolvasást és az e mellett szokott adakozásokat tárgyalva, a jótéteményre, mint a zsidó vallás egyik főszlopára, irányítottam növendékeim figyelmét s midőn szemükben az emberszeretet tűzének ragyogását észrevettem, a létesítendő tanító-árvaháznak történetét ismertettem velük, végre felszólítottam őket a thóra-öröm-ünnepen a thorához való szokásos hívás alkalmával az árvaház javára való adakozásra. Megjegyzem, hogy hitközségem a régi szokást, mely szerint a thóra-öröm-ünnep napján minden férfigyermek a thorához hivatatik, tiszteletben tartja. A hitközségi előljárósággal tervemet idejekorán megbeszéltem s annak jóváhagyását kieszközöltem. Iparkodásomnak kis foganatja is volt, a mennyiben a tanulóifjuság az árvaház javára körülbelül 20 frtot adakozott.

Jól tudom, csekély összeg ez! nem érdemes a nyomdafesték elfecsérlésére, de nem is azért, mintha nagy tettel dicsekedni akarnék, ismertettem azt oly körülményesen. Szándékom követésre buzdítani, és pedig nem kételkedem benne, szebb eredménnyel, hasonló, vagy más, célhoz vezető eljárásra szeretett kartársaimat indítani, ez jelen soraimnak célja.*) Hiszen egyrészt „*sok kicsi sokra megy*“, másrészt pedig oly formán a vezetésünkre bízott növendékeket nemcsak vallásra oktadjuk, hanem a vallás tényleges gyakorlására serkentjük. — Probatum est!

Igló.

Lövy Mór.

Az iglói ág. ev. főgymn. izr. vallású növendékeinek a thóra öröm-ünnepen a thorához való híváskor, a tanító-árvaház javára adakozott összeg kimutatása:

Bergsman Géza 12 kr, Berger Dezső 18 kr, Grosz Ármin 12 kr, Grosz Miksa 18 kr, Kőrach Leo 18 kr, Krakovits Mór 18 kr, Guttmann Gábor 18 kr, Reicher Miksa 18 kr, Rosenberg Leo 100 kr, Steiner Sándor 18 kr, Amster József 18 kr, Braun Miksa 18 kr, Engel Nathán 18 kr, Friedmann Jenő 20 kr, Friedmann Artur 20 kr, Grasgrún Rezső 18 kr, Littmann Béla 18 kr.

*) Czikke, a mint látja, nagyon is jókor érkezett.

Riegelhaupt Em. 18 kr, Szécsi Ernő 60 kr, Perl Viktor 18 kr, Wolf Sándor 18 kr, Grasgrün József 10 kr, Weinberger Ernő 18 kr, Lippner Nán. 54 kr, Lőwy Ferencz 50 kr, Singer Aurél 24 kr, Stern Bertalan 50 kr, Szőlőssy Ödön 20 kr, Braun Henrik 30 kr, Friedmann Sámuel 20 kr, Schlesinger Gy. 50 kr, Lőry Jenő 100 kr, Grünsberg Im. 100 kr, Trattner Dezső 30 kr, Guttman And. 100 kr, Guttman Vilmos 100 kr, Kleien Arthur 100 kr, Rottmann László 50 kr, Singer Alfréd 50 kr, Littmann Arthur 40 kr, Stern László 20 kr, Welszer Jerem. 20 kr, Friedmann Miksa 36 kr, Az elemi iskola adakozása 140 kr. Összesen 16 frt 86 kr.

Igló városa pedig öt forintot adott árvaalapunkhoz, mely már előbb nyugtázva lett.

Próbaelőadás.

Vannak modern betegségek, melyek oly mély gyökeret vernek a társadalom körében, hogy azok kiirtása majdnem lehetetlenné válik.

Ily modern betegség fészkelte be magát hitközségi életünkben, a próbaelőadások immár ragályossá vált nyavalyájával.

Jeles, kitűnő okmány, száz és százféle protekció: mind sifli, próbaelőadás kell oda, hogy azok a nagy urak, kiknek a tanító sikeres előadásának megbírlására szükségképen megkivántató paedagógiai tudomány a kis ujjukban rejlik, még jobban mutathassák, ki légyen az ur és áll a hatalom polczán.

Azok a professorok, kik azokat a jeles, kitűnő okmányokat kiadták, azok a nagylelkű pártfogók, kik a tanítókat protegálják, azok nem értenek a dologhoz, azok mind-mind hamisak, meg részrehajlók, döntő csupán azoknak a nagyoknak a véleménye lehet, kik ugyan nem tudják, mely fán terem tulajdonképen az a paedagógia; de az ő felfogásuk és ítéletök mégis az igazi, mert gabonájuk, portékájuk, vagy mondjuk betegek és klienseik mellett többet láttak és hallottak és tapasztaltak, mint a mennyi tudákosság van az egész föld kerek hátán.

Értenők, ha a hitközség gondos előljárósága egyszerűen meghívja azt, kit alkalmazni óhajt, hogy lássa színről-szinre emberét, hallja beszédét, meggyőződjék, vajjon legény-e talpán, nem-e pupos, selypes, van-e finom alkalmazási modora, modern slifje, szóval beillik-e képe a hitközség keretébe. De mindehhez csak nem kell próbaelőadás. Hát mire való az az okmány, mit beható vizsgálat alapján szerzett magának a tanító? Teljesen meg vagyunk győződve arról, hogy, a mint az alkalmazandó átlépi a hitközség tanácskozási termének a köszöbét és bemutatta magát: a jelenlevő urak tudják hányat ütött. Az első benyomások a legmaradandóbbak, és a mit a momentum meg nem ad, azt nem adja meg az örökkévalóság.

A próbaelőadás e szerint fölösleges komédia, mit kerülni kellene minden tisztességes tanítónak. Mert feltéve, hogy a tanítót meghívják próbaelőadásra, mondjuk, Tisza-Dadára, az illető odaáll az előtte ismeretlen gyermekek elé, a tanítási cél nem ismeri; mert nálunk az ur Isten panaszszá ne vegye, a hány ház, annyi szokás, a hány iskola, annyiféle a tanítási cél; az iskola belviszonyai és körülményei felől sem hallott soha semmit és most tanítsa az imént eléje szabott anyagot! Van ennél nagyobb absurdum?

Hiszen tanítani csak úgy lehet, ha az ember ismeri gyermekeit, ezek lelkületét, hajlamát, vágyát, kedélyét, sajátosságait, előismereteit, eszejárását, a mint mindezek hiányában vagyunk: dugába dől az egész törekvés.

Nem tartottam próbaelőadást soha, nem is fogok már ez életben tartani, de ha meghívnának például *Kaposvárra*, ez volt életem legszebb eszményképe mindig, miért, azt én tudom; mondom, ha jelen előttem fényben tündöklő helyre meghívnának, noha lelkem szüntelen oda vágyódik, ugy

agyonbeszelném az egész világot, a nélkül, hogy a gyermekek előismereteire csak egy parányit is reflektálnék. De nem az a célja jelen igénytelen soroknak, hogy tanácsot adjunk valakinek, miképen, mi módon tartsa próbaelőadását, egészen mást akarunk mi elérni, célunk az, hogy *próbaelőadást ne tartson egyáltalán senki.*

Ki kell irtani ezt a betegséget hitközségi életünk köréből!

Kiirtani mi maguk vagyunk hivatva.

Strikoljunk!

Mert ez a dolog, a mily kicsinynek látszik első tekintetre, éppen oly lealázó, jogtalan és költséges.

Lealázó: mert többnyire laikus emberek ülnek törvényt oly ember fölött, ki véres verejtéssel jutott okmánya birtokába; jogtalan; mert annak a megszerzett okmánynak az az értéke, hogy az tanításra kvalifikál próbaelőadás nélkül is.

Ha körorvos vagy ügyészi állás van üresedésben, végzett orvos vagy ügyvéd reflektál az állásra, meghívják majd az orvost, hogy tartson próbagyógykezelést, vagy az ügyvédet, hogy tartson próbapert? Nem!

Az illetők okmányaik alapján választatnak meg, csak a tanítót helyezik kivételes állapotba, pedig az ő tanítási képességéről szóló okmány épen ugy jogosítja őt a tanítóságra, mint az ügyvédet, orvost az ő diplomájukat illető hivatásra. Azután mennyi ferdeséget lehet még tapasztalni egy csomóban a költséget illetőleg. A hitközségek meghívnak 3—4 embert, de kikötik, hogy csak az, a ki az állást elnyeri, kapja meg az utiköltségeket.

Ez igazságtalanság.

Hiszen, a ki az állást elnyeri, az úgysis kárpótolva van, holott a ki hiába fáradozott, az sem az állás, sem a költségek visszapótlására igényt nem tarthat.

„Faule Fische und geschlagen dazu.“

Feltéve, hogy a tanítót meghívják 5—6 távolabb eső helyre és sehol sem választják meg, hát nehezen összekuporgatott filléreitől is meg van fosztva és állása sincs.

Ha a hitközségek már megengedik maguknak a próbaelőadás sportot, hát tegyék meg legalább saját költségükön.

„En cibur óni.“

A legkisebb hitközség is könnyebben viselheti azt a terhet, mint a szegény zsidótanító. Azért legyünk okosak, összetartók és óvatosak. Ha a hitközség próbaelőadást kíván, utaljunk okmányunkra, mit szakemberek érett ítélete nyomán nyertünk; de ha már megyünk, hát menjünk a sportot kedvelő hitközség költségén, másként nem. Így majd lassanként kiirtatik a próbaelőadások mániája.

Schön Bernát.

Mennyit költ az állam iskolai célokra?

Folyó évi október hó 1-én nyújtotta be Wekerle Sándor pénzügyminiszter a képviselőház elé az 1893. évre szóló költségvetést. Az ebben foglalt sok millió közül bennünket első sorban azok érdekelnek, melyek az iskolák dotációjára szolgálnak.

Mielőtt a költségvetés részletes ismertetésébe fognék, nem hallgathatok el egy észrevételt, t. i. hogy az egész költségvetésben a vágújhegyi izr. reáliskola segélyezésére szánt 2400 forinton kívül, nem található oly tétel, mely felekezeti tanúgyünk előmozdítására szolgálna.

Az állami kiadások összege 378 millió forintban van előirányozva, mely összegből a vallás- és közoktatásügyi miniszterium részére 7,888.381 forint jut. A kulturális kiadások az összes kiadásoknak valamivel több, mint két százalékát teszik ki, mi tekintetbe véve más országokat, nem kedvező arány.

Az előirányzott összeg következőképen oszlik meg: A *központi igazgatás* (miniszterium) 273,238 forintba kerül. Az *országos közoktatási tanács* kiadása 14,284 frt, miből könyvbírálati díjakból 4000 forint térül meg. A *tankerületi főigazgatóságok* kiadása 68,489 frt. A *népnevelési tanfelügyelőségek* kiadására 216,668 frt van előirányozva.

Van pedig hazánkban 64 tanfelügyelő, 27 segédtanfelügyelő és 13 tanfelügyelői tollnok. A tanfelügyelők közül kettő 3000, egy 2000, tizenegy 1800, hét 1600 és negyvenhárom 1400 frtnyi fizetést húz. A segédtanfelügyelők fizetése 1200 és 800 forint közt váltakozik. A tanfelügyelői tollnokok 700 és 500 forint közt közt változó fizetést húznak. A tanfelügyelőségek költségvetésébe 4000 forint van a szolgálattételre berendelt tanítók díjazására fölvéve. A *vizsgálati bizottmányok* 14,800 forintba kerülnek; de vizsgálati díjakból befolyik 12 ezer forint, még pedig a tanítóképezdek vizsgálati díjaiból 8,500 forint. A *budapesti egyetem* kiadása 753,074 forint, a *kolozsvári egyetemé* 300,911 forint; a *József műegyetemé* 249,323 frt. A *budapesti tanárképző* 43,018, a *kolozsvári tanárképző* pedig 15,632 forintba kerül. Az *országos mintarajztanoda* költsége 63,937 frt; az *iparművészeti iskoláé* 44,610 frt. A *gymnáziumok* 341,225 frt; a *reáliskolák* 609,481 forintot igényelnek. Felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolákat 150.209 forinttal segélyeznek. E rovatban van a vágújhelyi izr. alreáliskola 2400 forintos segélye, melyet a miniszter a hitközség rendkívüli szegénysége és az intézetnek azon vidéken állami szempontból is fontos szerepével indokol. A középiskolákkal kapcsolatos internátusekat 3500 forinttal segélyezik.

Az *állami felsőbb leányiskolák* kiadása 250,859 forint, bevétele 112,300 frt. A *bábaiskolák* kiadása 40,116 frt. A *budapesti állami ipariskola* 64,036 frtba, az *iparos tanulók iskolái* 63,900 frtba, a *fiumei, brassói, soproni és ujhelyi kereskedelmi iskolák* 59,815 frtba és a *keleti kereskedelmi tanfolyam* 9120 frtba kerülnek. A nem állami kereskedelmi iskolák segélyezésére 22,500 frtot fordítanak. Az állam által fenntartott *tizenhét férfitanítóképző intézet* kiadása 389,052 forint és a *hat tanítónőképző intézeté* 273,176 forint; de a tanítóképzők internátusai 12 ezer forintot és a tanítónőképzőké 80 ezer forintot jövedelmez ösztöndíj fejében a tanítónőjelöltek részére 1500 frt van előirányozva, a tanítójelöltek részére tízszer annyi vagyis 15,000 forint. *Népnevelési szükségletekre* 1.673,492 forint van előirányozva, ami a tavalyihoz képest 82,992 forint emelkedést mutat. Az előirányzott összegből az állami iskolák tanítóinak fizetése és kárpótléka 637.800 forintot tesz, a felsőbb népiskolai tanítók fizetése 70,000 és polgáriskolaláké 464 ezer forint. A kiadási többletből a miniszter új iskolákat akar építtetni. — A *kisdedővónőképzés* 35,200 forintba, a *kisdedővás* 130 ezer forintba kerül. A *néptanítók nyugdíjintézete* 150 ezer forintnyi segélyben-, a *tanítók árvaháza* pedig 2000 forintnyi segélyben részesül. A „Néptanítók Lapja“ kiadásának költségei 10 ezer forintra rugnak. *Siketnémák* oktatására 50 ezer, *vakok* oktatására 48 ezer forintot fognak költeni; a *hülyék* intézetét pedig 3000 forinttal segélyezni. A *balatonfüredi szeretetház* 12 ezer forintba fog kerülni. *Ösztöndíjak és egyéb tanulmányi célokra* 66 ezer és az állami tanintézetek építésére felvett kölcsönök törlesztésére 603 ezer forintot fognak költeni. Ezzel végére értünk is az iskolákra szánt költségeknek. Ezután a közmívelődési és egyházi célokra szánt kiadások következnek, melyek azonban már nem tartoznak szorosán lapunk keretébe és így azok ismertetésétől eltekinthetünk.

Adler Simon,

Tanítassék-e általában a német nyelv a hazai népiskolákban?

„Idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig művelni kötelesség.”

Ha hozzá is tesszük Kölcsey e mondásához, hogy nálunk a német nyelvet tudni nemcsak szép, hanem hasznos is, még sincs okadatolva hazánk sok elemi népiskolájának ama tanterve, mely szerint a német nyelv tanítása már az első osztályban kezdődik.

Ez a német nyelvnek a magyarral egy rangba való helyezésnek tekinthető, a mi pedig több szempontból is helytelen beosztás.

Vajjon létezik-e nyelv, mely a magyar nemzet nyelvével egy rangba volna helyezhető a tanítást illetőleg is a magyar népiskolákban?!

Legyen bármily fontos is reánk nézve a német nyelv ismerete, nem volna szabad szem elől téveszteni, mennyit vétünk saját nyelvünk ellen annak művelése által (Csupán gyermekek oktatásánál értem ezt.)

A gyermek, ki először lép iskolába, ne is tudja, hogy más nyelven is lehet beszélni, olvasni és írni. Szeretem, ha a gyermeknek csak a magyar nyelv létezéséről van tudomása. Ily gyermek előtt később is a magyar nyelv lesz az első, a legszebb. — A mivel az ember legtöbbet foglalkozik, az előtte a legértékesebb is.

Magam is csak az iskolában tudtam meg, hogy nemcsak magyarul, hanem német nyelven is lehet beszélni, olvasni és írni, s úgy gondoltam, — tapasztalásból tudom, hogy a legtöbb gyermek is hasonlóan gondolkodik e felett. — hogy a német nyelv a magyarnak fordítottja, és hozzá szoktam e két nyelvet egyértékűnek venni. Arra ugyan nem gondoltam és nem is gondolhattam, miszerint a német nyelv egy más nemzetnek nyelve; hanem mint addig szerintem csak a magyar nyelv létezett, most már bizonyosnak hittem ismét, hogy minden ember magyarul és németül beszél, olvas és ír.

Ráérnek a gyermekek a hasznos idegen nyelvről később is hallani, mikor már saját nyelvüket helyesen beszélik, azon jól olvasni tudnak és a nyelvtant is már értik; továbbá, midőn már a földrajzból tudják, hogy hazánkon kívül vannak más országok is, hol más nyelven beszélnek: végre pedig, midőn már a gyermeknek felfoghatóvá tehetjük, mikép a német nyelv ismerete nálunk egy és más szempontból fontos.

Ha a tanító már az első osztályban foglalkozik a német nyelvvel, már azért is a magyar nyelv rovására történik az, mert akkor minden esetre kevesebb idő jut a magyar nyelv oktatására. Hasztalan állítják, hogy azért az előírt tanterv szerint a magyar nyelvből is elvégzik a szükségéseket, mert a magyar nyelv oktatásának nem volna szabad határt szabni, hanem lehetőségig vele foglalkozni. Nincs idő, mely e tárgyra nézve sok volna, minthogy azon elemi iskola éri el leginkább célját és az teljesíti legegyszerűsebben kötelességét, melynek növendékei a haza nyelvét leginkább bírják.

A természetesség ellen is vétünk, ha a gyermeket egyszerre tanítjuk magyarul és németül olvasni. A mely nyelven a gyermek beszél, azon könnyebben megtanul olvasni és írni. Nem akarom azt mondani, hogy a gyermekek szükségét érzik a saját nyelvükön való olvasásnak, mint Rousseau Emilje; de csak természetesebb és érdekesebb előttük nyelvükön való olvasás, mint egy oly nyelven, melyen nem beszélnek!?

Végre nem bizonyos-e az, hogy túlterheljük a gyermeket, midőn egyszerre kétféle betűket olvastatunk és iratunk velük? A gyermek kicsiny szívecskéje szinte elszorul, mikor a nagy munkára gondol, mely az iskolában reá vár, pedig nekünk arra kell törekednünk, elérni, hogy növendékeink bátor szívvel vegyék útjukat az iskola felé.

Nem kifogásolnám azonban azt, ha az elemi népiskola V. és VI. osztályában heti 2 órában tanulnák a német olvasást és írást, később gyakorlati

német nyelvtant, mint reánk nézve leghasznosabb idegen nyelvet. Én nagyon hiszem, hogy ugyanazon célzt érhetnők el e nyelv oktatása által ilyen tervvel, mint ha már az első osztályban kezdenénk vele foglalkozni, mivel a gyermek az V. osztályban már gyorsabban tanulná meg a német olvasást és írást, a nyelvtant illetőleg pedig: „Könnyű annak, ki anyanyelvét jól tudja, idegen nyelveket is tanulnia.“

Misner Róza.

— T Á R C Z A. —

Gans Dávid a világtörténelemről¹⁾.

A zsidó irodalomtörténetnek egyik igen érdekes alakja Gans Dávid. Ő volt az első német zsidó, a ki történettel szakszerűen foglalkozott. Lippstadtban (Westpháliában) született 1541-ben. Miután atyja, Salamon alapos oktatásban részesítette volt, elhagyta a szülői házat és első útja a Majna melletti Frankfurtba vitte, a hol talmudot tanult és az ottani főiskolát látogatta. Innen Krakkóba ment és Isserles Mózes tanítványa lett. E kiváló tekintélyű talmudtudós figyelmeztette őt a világtörténelem, földrajz és astronomia fontosságára. Krakót csakhamar elhagyta és 1564-ben Prágába ment és haláláig (1613) ott is maradt. A prágai zsidó hitközség akkoron (1572) II. Rudolf uralkodása alatt igen boldog napokat élt. Gans itt teljesen a tudományoknak szentelte erejét: különösen a matematikát, astronomiát és kosmographiát mívelte oly nagy sikerrel, hogy korának legnagyobb természettudósai, mint Tycho de Brahe, Keppler és Müller János bizalmas barátságukra méltatták.

1593-ban írta meg krónikáját, „Zemach Dávid“-ot két részben. Az első rész zsidó, a második rész világtörténeti eseményekről szól. Hogy mi indította őt az utóbbi rész megírására, arról ő maga világosít fel bennünket az ezen részhez írt előszavában. „Miután sok igazán jámbor és intelligens ember, a kiket az események megismerésének vágya tölt el, engem ezen események feljegyzésére felbátorított, azon szándékkal írtam meg munkámnak ezen részét, hogy a külön törvények által elnyomott nemzedéknek, hogy az élet-szükséglet beszerzéseért sok küzdelemmel küzdő kedélyeknek üdítést nyujtsak nekik, hogy ha a sok fáradság és megerőltetés után pihenőt tartani kívánnak, a régi és új érdekfeszítő események elbeszélése által egy kellemes, vonzó olvasmányt nyujtsak.“ Úgy látszik azonban, hogy a jámbor, de laikus hitsorsosai e munkáját, melyben nem zsidó szerzők által feljegyzett eseményeket ad vissza, rossz szemmel nézték és e munka olvasását — miután benne csupán elbeszélések, hadi események és egyéb ujdonságok leírásai foglaltatnak, tehát oly irat, mely csak az üzleti életre van vonatkozással — a szombati napon megengedhetőnek nem tartották. Legalább erre mutat azon körülmény, hogy Gans ezen esetleges ellenvetésekkel szemben a védekezést jónak látta. Ezekkel szemben ugyanis azt állítja, hogy már előtte is merítettek idegen forrásokból, mint pl. az összes vallásbölcsesek, kik Aristoteles munkáiból a való és igaz nézeteket átvették; de tette ezt ujabban sok más zsidó író is, mint Zacuto Ábrahám, Juchasin könyvében; R. Josef Hacoheh, a francia uralkodók és az ottomán dynastiáról írt krónikájában stb.

Hogy ilyen munka szombaton olvasható-e vagy sem, ebben egyedül tanítójának, az ünnepelt Isserles Mózes-nek a Sulchan Arukhoz írt glossáira (l. Tur Orach Chajim 307. fej.) hivatkozik, a hol I. azt írja: „A profán dolgokat és hadi történeteket tartalmazó iratok olvasása a szombati napon csak

¹⁾ L. „Zemach Dávid“ világtörténeti részét; németre fordította és jegyzetekkel ellátta Klemperer Gutmann; kiadta és jegyzetekkel kibővítette Dr. Grünwald M. Prága 1890.

akkor van tiltva, hogyha idegen és nem héber nyelven írtak.“ Különben a legnagyobb tekintélyű könyvből, a szentírásból is bebizonyítja, hogy az idegen nemzetek könyveiben szabad kutatni. (L: V. Mózes 4 f. 32 v. Jeremiás 18 f. 13 v. és Esther 10 f. 2. v.)

Rendkívül érdekes és tanulságos Gansnak védekezése azon esetleges ellenvetéssel szemben: „hogy nem létezik oly történeti munka, mely korábbi időben íratott volna, mint a mely időben a mi szent thoránk ki lett nyilatkoztatva, tehát mikép lehetséges *biztosat* tudni a thora kinyilatkoztatás előtti oly uralkodók és eseményekről, a melyekről a thora nem emlékezik meg?“

Előrebocsája, hogy adatait görög és más szerzőktől vette át és így távol áll tőle még a feltevése is annak, hogy ezen adatoknak *teljes hitelesség* tulajdonítandó; ilyesvalamit csak oly eseményekről lehet állítani, a melyek a ruach hakodes ihletése által jegyeztettek fel. Mindazonáltal nem vitatható el ezen régi eseményektől legalább *a hitelesség jellege*, mert a történetírók ezeket nagyobb részben a chald *Berosustól* vették át, ki *Spangenberg* (Cyriacus Spangenberg 1591-ben adta ki *Adelsspiegeljét* két kötetben) szerint a második templom felépítése után, *Nagy Sándor* idejében élt, annak titkára volt és mint ilyennek rendelkezésére állottak az archivumok és az azokban őrzött régi krónikák az assyr eseményekről, melyeket ő a munkájába felvett. De különben a híres *Zacuto Ábrahám* rabbi is *Juchasin* munkája 135. oldalán felsorolja a sorrendjét 16 oly egyiptomi uralkodónak, a kik Egyptom országa felett a keletkezése óta a mi tanítónk, Mózes idejéig uralkodtak; ki tudósította ezek felől? A *Meor Enaim* szerzője pedig a 21. fejezetben oly történetírókat említ fel, a kik *Semiramis királyné* felől, aki *Terach, Ábrahám* atyja idejében, a 2958-ik (v. t. u.) évben uralkodott, tudósítanak és *Josippon b. Gorion* munkája 2. részének 11. fejezetében azt írja, hogy *Kenan, Enosch* fia egy sziget uralkodója volt; ezek oly események, melyek a kinyilatkoztatás előtt történtek.

Gans ezen előszavában megnevezi azon írókat, a kiknek munkáiból merített, ezek; *Spangenberg Cyriacus, Golzius Hubertus, Faust Lőrincz, Cassius György* és *Borek Márton* (boroszlói orvos, ki 1587-ben adta ki Wittenbergában „*Csehország történetét*“); ugyancsak ezen előszóban felemlíti azon előnyöket, melyeket nézete szerint a világtörténelem tanulmányozása nyújt. Ezeket *tíz pontba* foglalja össze, melyek *röviden* a következők:

1. Ezen események világosan bizonyítják, hogy az isteni gondviselés Izrael népe fölött mindig örködött.

2. Az ember, ha még oly magas állásban is van, ne támaszkodjék hatalmára, erejére, hanem iparkodjék szerénység által a nép szeretét megnyerni.

3. Gyenge ellenség ellen ép úgy kell védekezni, mint a hatalmas ellen.

4. Olyanba, a ki erősebb, vagy a kinek a szerencse kedvez, ne kössünk bele.

5. Ezen események azt bizonyítják, hogy az isteni igazságszolgáltatás még ebben az életben megfizet a gonosznak gonoszsága szerint.

6. Megismerjük az uralkodók erkölcsi mondásait, melyek ily ajkáról a népre nagyobb benyomást tesznek.

7. Bölcsseinknek sok elbeszélése és mondása a világtörténeti események elbeszélése által a legvilágosabb bizonyítékot nyerik.

8. G. krónikájában említést tesz a nap- és holdfogyatkozásokról és az azokat követő eseményekről, mert ezek által bebizonyult bölcsseink mondása: „*az égi testek elsötétülése rossz jel a világra.*“ Tehát ha ily tüneményeket észreveszünk, imádkozzunk Istenhez, hogy a konstellációban fekvő baljóslatot tőlünk hártsa el.

9. Szükséges, hogy mi, a kik idegen nemzetek között élünk, a világtörténelmet ismerjük, mert ha ebben tudatlanságot árulunk el, nekik úgy tűnnénk elő, mint az oktalan állatok, melyek jobb és bal között sem tudnak különbséget tenni; míg ellenben, ha ezen tudománnyal foglalkozunk, rokonérzésüket biztosítjuk számunkra.

10.) A világtörténelemből megismerjük a királyok és császárok nagyságát és fenségét és felébred bennünk a gondolat — hogy mi az országunktól elűztünk, minden fényt elvesztettünk, gyengeségben és erőtlenségben élünk — hogy Istenhez imádkozzunk, hogy a megváltás idejét számunkra mihamarabb előidézze. —

A következőben Gans chronikájából egy mutatványt közlök és pedig **Szigetvár ostromának** a leírását: „Solimán török szultán Magyarországon meghódította Gyulát, innen Szigetvár felé fordult, a melyet 1200 hátor harczos védett. 21-szer egymásután ostromolta a várat, egy eddigelé hallatlan esemény — az ostromnál sok török esett el. De a várban is csak mintegy 100 harczos maradt még életben, tehát egy újabb ostrom a védősereget csaknem egészen megsemmisítette, a vár bevételét és a parancsnok *Zrinyi Miklós* megöletett. Maga Soliman szultán is meghalt Sziget ostroma közben 66 éves korában, uralkodásának 45 dik évében, Helyette fia Selim lett császárrá 42 éves korában, ő *a törökök ötödik császára* és az Oszmann dynastiából a 13-ik uralkodó volt — mindezen események az 1566-ik évben történtek.

Dr. Péklai Béla.

SUSSMANN KÁROLY,

született 1820-ban, meghalt 1892-ben.

Ismét kidőlt egy a régi gárdából. Folyó évi október 8-án hosszú és kínos betegség után kimúlt Sussmann Károly, a helybeli primáriskola volt tanítója, ki 40 éven át mint szerény, de hű és lelkesült napszámos munkálkodott az Úr kertjében. Vele egyike azok közül szállt a sirba, kik kerülvén a zajos ténykedést, annál jobban iparkodnak szűkebb hatáskörükben hivatásuknak intensivebben megfelelni. Ki is vívta mindig a szülők és előljárók elismerését; mert nem csupán a szorgalom, kitartás és módszer voltak az eszközök, melyek segítségével mindenkor kitűnő eredményeket tudott elérni, hanem főleg hivatása eszményi oldaláról való felfogása vezette őt a biztos sikerhez.

Élete lefolyását a következőkben vázolhatom: Sussmann Károly 1820. április 23-án született Pozsonyban mint szegény sorsu szülők gyermeke. 20 éves koráig talmud-tanulással foglalkozott szülővárosában Réthen és Vág-Vecsén, a mely utóbbi helységben már mint magántanító a világi tantárgyakban is oktatott. 1841—1844-ig Lugoson működött mint magyar, német és héber tanító. Innen szülővárosába visszakerülvén, rövidáru-boltot nyitott. 1846-ban egybekelt Rechnitz Babettával. 1848-ban Pesachkor a zsidók elleni zenebona alkalmával boltját teljesen kifosztván, családját lezkeadással tartotta fenn, míg 1854-ben a leányiskolában talált alkalmazást, hol 1858-ig működött; közben 1855. óta már a primár-iskolában mint kisegítő tanító alkalmaztatott, míg végre 1858-ban mint rendes tanító került oda, hol 1891-ben történt nyugdíjaztatásáig megmaradt.

Temetkezése nagy részvéttel folyt le. Megjelent az orth. hitközség számos tagja is, szintugy az elhunynak testvére, Sussmann Farkas, a pesti orth. hitközség volt rabbija, ki a félünnepekre való tekintettel csak a gyászházban mondott rövid megható bucsuztatót, kiemelve az elhunyt becsületességét, jellemét és igazi jámborságát. A sirnál dr. David Gyula tartott gyászbeszédet, melyben meghatóan ecséltelte az elköltözött jeles tulajdonságait. Legyen az anyaföld könnyű neki!

Adler Jakab.

Buxbaum méltatása.

Buxbaum Henrik kartárs urunk, a primár iskola volt igazgatója, a lefolyt tanév végével történt nyugdíjaztatása alkalmával ünnepelte tanítóskodásának 50-ik évfordulóját, a mely alkalomból mindenfelől a kiváló tisztelet nyilvánításában részesült.

A helybeli városi tanító-egyesület sem akarta az alkalmat elszalasztani, hogy az érdemekben megőszült veteranusnak a kiérdemelt tiszteletet megadja, és Buxbaum urat a f. hó 19-én tartott havi értekezletén a választmány indítványára egyhangulag hozott határozata értelmében tiszteletbeli tagjává választotta. E gyűlésre a kongresszus-hitközség előljárósága, valamint a rabbi- és kántor-hivatal is voltak meghíva. A megjelent vendégek közt volt szerencsénk dr. Dávid főrabbi, Hoffmann főkántor urakat üdvözölhetni; az előljáróság azonban távollétével tündökölt.

Osáder elnök úr indítványára a gyűlésből Pollák és Dorn urakból álló küldöttség menesztetett a jubilánsért, a kit a körbe való megjelenéskor elnök úr üdvözölt, az egylet tiszteletbeli tagjává való megválasztásáról értesítette és a kiállított díszokmányt átadta neki; az egylet nevében pedig dr. Wagner tanár úr szívélyes szavakban tolmácsolta a jelenvoltak érzelmeit, említette a jubilánsnak a tanügy terén és az egylet körül szerzett érdemeit. Buxbaum ur meghatottan köszönte meg a kiváló megtiszteltetést, kiemelvén, hogy az eddig ért megtiszteltetések közül e megválasztását tartja legnagyobb kitüntetésnek, és hogy a most átvett díszokmányt legdrágább ereklyeként fogja őrizni, és ezentúl is az egylet érdekeit tőle telhetőleg előmozdítani legszentebb kötelességének fogja tartani. A gyűlést a társas vacsora követte, a melyen — mint az másképen nem is képzelhető — sikerültnél sikerültebb felköszöntőkben nem volt hiány. A társaság a legjobb hangulatban éjfélig volt együtt, és valamennyien azon érzelemmel távoztak, hogy minél gyakrabban legyen alkalmunk ilyen kedélyes estélyeken összejöhetni.

Pozsony, 1892. október 24-én.

Adler Jakab,
a primár iskola tanítója.

Reitzerné Grünbaum Róza

Egyszerű igénytelen tanítónő volt. Egyik közkatonája azon dicső hadsergek, mely a nevelés és a tapintat fegyvereivel kezében, zajtalanul és csendben immár meghódította az egész világot. Mint tanítónő telve volt kötelességtudással, mint asszony, hitvesi erényekkel. Oh nehéz, megbarátkozni a gondolattal: hogy ime senkitől észre nem véve, rombadőlt egy huszonöt éves, szenvedésekben gazdag élet; Egy fiatal tanítónő, ki a kötelesség göröngyös útjáról soha le nem tért, meghalt . . . .

Született 1867-ben Kapuvárott, Sopron-megyében, szegény, de becsületes szülőktől. Alig két éves korában már teljes árvaságra jutott. Szülőhelyéről Pápára került, hol egy fiatal tanítónő György Etelka, György Aladár kiváló tanügyi irónk testvérhúga vette pártfogása és nevelése alá. A nemeslelkű kisasszony, ki pártfogoltja vallását nem tekintve, egész odaadással élt anyai szerepének, fáradságával önönmagát jutalmazta meg. A serdülő leányka korán kifejlődött éles látással, mélyenérző kristálytisza kedélye egyenesen az ő nevelésének voltak gyümölcsei. Már 1885-ben, tehát 18 éves korában állomást nyert Jankovácson. Hogy e minőségében mennyi tapintáttal, mennyi lelkiismerettel járt el, hogy napsugaras kedélyének mint sikerült a gyermeki szívet

elbűvölni, lebilincselni, annak talán csak egy férfiú a megmondhatója, Reitzer Ignác, kivel előbb, mint kartársával, később mint hitvestársával vállvetve igyekezett nevelési eszméit virágzásra juttatni. Iskolájának egy általa rendezett színelőadással könyvtárt biztosított; egyesületünknek, illetve járvaalapunknak pedig csak nem rég — egy műkedvelői előadás tisztajövedelemekép — hetven forintnyi összeget juttatott. Tapintata és lelki jósága kerülte az összeütközéseket és surlódásokat s örült, ha bármi fáradság árán is egy-egy percze megnyerhette a vele érintkező emberek szívét.

A női erényekkel ékeskedő tanítónőt Reitzerné Grúnbaum Rózát őszinte elismerésünk kíséri korai nyughelyére. A névtelenek számunkra ismert nevét a hazai zsidó-tanítóság nevében igaz tisztelettel fonják az emlékezés koszorújába. Lengjen áldás és béke porai felett! A gyászbaborult férj, szeretett kartársunk pedig találjon megnyugvást a feléje forduló őszinte részvétben, hogy a gondviseléstől reá mért csapást teljes lelkierővel viselhesse el.

I R O D A L O M.

Löw Lipót „*Osszegyűjtött iratai*“ harmadik kötetének ismertetése.

(Folytatás.)

Orvostudomány- és hygienáról.

I. Gőzfürdők a talmud idejében.

A zsidók már a második században (k. i. sz.) használták a gőzfürdőt. Fürdés után hideg vízben hűtötték le magukat. A frottirozást és a kefélest szintén alkalmazták, az utóbbihoz *ezüst vakarót* is használtak. A talmud balneológiájának legfontosabb elvei:

1. A ki melegen fürdik a nélkül, hogy meleg italt is innék, hasonlít egy kályhához, a melyet csak kívülről és nem belülről fűtenek.

2. A ki melegen fürdik és közvetlenül a fürdés után nem hűti le magát, hasonlít egy vasdarabhoz, melyet tűzben hevítettek és aztán hideg vízbe nem mártottak.

3. A ki fürdés után nem keni magát, oly hordóhoz hasonlít, a melyet csak kívülről öntöttek le vízzel.

II. Az orvosokról.

A *tannaiták* az orvostudományt nem mívelték, mert nézetük szerint az az Isten segítségébe vetett bizalmat gyengíti. A betegekért — orvosi kezelés helyett — az irástudók imádkozása napirenden volt; R. Chanina szerint az imádkozás után a hatás mindjárt mutatkozik. A betegséget a bűnnel általában és bizonyos betegségeket bizonyos bűnökkel különösen okozati összefüggésbe hozták és minthogy az orvosok ezen nézet ellen kikeltek, ellenük e közmondást: „A legjobb orvos is a pokolba jut“ alkalmazták. Az orvos és tudománya azonban nemcsak a talmudi, hanem az egykorú más irodalomban is a következetes filozofiai fatalizmus számára szükségtelennék, a következetes vallásos fatalizmus számára pedig bosszantónak van feltüntetve.

Az *amorák* idejében az orvostudomány tekintélye növekedett és két mívelőre is talált; nevezetesen: Samuel Jarchinaj és R. Chaninára. Nyilvános kórházakról a talmud nem tesz említést.

A *gaoni* korszakban a kiddusbort a szembaj elleni orvosságnak tartották.

III. Érmetszés és köpölyözés.

Az érmetszés és köpölyözésre a talmud a következő szabályokat állítja fel;

1. Oly napon, a melyen az ég be van borulva vagy déliszél (*Rasi* szerint, *Aruch* szerint északi szél) fú, a hét és hónap bizonyos napjain astrolo-

giai és más okokból, továbbá az ünnep előtti napokon ezen operatiók mellőzendők.

2. Miden hónapban egyszer hajtassanak végre; az öreg korban pedig nagyobb időközökben.

3. E műtétek előtt nem ajánlatos az étkezés, utánuk közvetlenül szintén nem; e műtét utáni étkezésnél hús és bornak nem szabad hiányozniok.

4. A műtét előtti ima: „Legyen a te akaratod, Örökkévaló Istenem, hogy ezen műtét javamra váljék, hiszen te gyógyítsz a nélkül, hogy éretle jutalmat kérnél.“ A műtét utáni ima: „Dicsértessél te Isten, a ki a betegeket gyógyítod.“

IV. A „remekvágás“-ról (Kaiserschnitt)

L. hosszasabban értekezik és azt állítja, hogy egy talmudi orvos (Samuel Jarchinaj) a *halott nön* ugyan ajánlja a „remek vágást“, de ezen műtét igen ritkán hajtatott végre; arról, hogy ezen műtét *élő nön* is végrehajtatott volna, nemcsak a talmudi, hanem a zsidó irodalomban egyáltalán nincs szó, mert nem volt megengedve.

(Folyt köv.)

Zsidó vallástani vezérfonal a polgári és középiskolák I. oszt. számára. Irták Halász Náthán és Schlesinger Sámuel hittanárok. Ára 65 kr.

Örömmel üdvözljük a hazai zsidó tanügyi irodalom minden termékét, ha behatóbb tanulmányozás után azt tapasztaljuk, hogy e termékét, csakugyan „igazi“ gyarapodását képezi ez irodalomnak. Előttünk fekvő munkáról nyugodtan mondhatjuk ezt. A ki e tárgy tanításával foglalkozik és ösmeri Munkácsi B. dr. urnak a polgári iskolák hitoktatóival egyetemben kidolgozott vallástani tervezetét, annak lehetetlen észre nem vennie, hogy az említett munka tananyaga teljesen simul e tervezethez. Az anyag feldolgozása ép oly alapos, mint előadása a tanulók felfogásához mért. A mondatok szerkezete magyaros, egyszerű és világos, a mi oly előny, melyet csak az a gyakorlati tanférfi képes méltányolni, ki már megpróbálta, mit jelent a rossz nyelvezetű könyvek megértetése a tanulókkal. Az egyes fejezetek végén a bibliákból közvetlenül méritett, szószerinti idézeteket találunk. A tanuló megösmerekedik a biblia irálymódjával, a gondolatok, történetek kifejezésének megkapóan nemes egyszerűségével és mi fő, közvetetten a biblia szellemével. — Szerzők tehát hálás munkát végeztek és mindamellett, hogy jelen második kiadás az elsőtől nem lényegesen elütő, már azon körülmény is, hogy a korrekturára nagy súlyt fektettek, nagyon emeli munkájuk értékét. Kísérje e munkát utjában azon kívánalmunk, hogy serdülő tanuló ifjuságunk haszonnal forgassa lapjait. *Györi.*

EGYLETI ÉLET.

A központi választmány üléseiből.

Október hó 20-án tartotta a választmány *második* ülését, melyről a következőket jelentjük:

1. Tolnai J. Béla, egyesületi pénztáros, részletes jelentés tesz a folyó évben előfordult készpénzbeli bevételekről és kiadásokról mely pénztári kimutatását alább közöljük.

E pénztári jelentés kapcsán Stern Ábrahám azt indítványozza, hogy küldessék ki egy öt tagu bizottság azzal az utasítással, hogy az egyesület vagyonának mineműségéről, kezelése, illetve könyvelése módjáról részletes és világos képet szerezzen, és tapasztalatainak eredményéről esetleg javaslattétel-lel a választmányi ülésen jelentést tegyen. Ez indítvány értelmében kiküldet-

nek maga az indítványozó mint bizottsági elnök, továbbá Barna Jónás, Lévai Izor, Kondor Ignác és Sebichtancz Ármin.

2. Adler Simon a segélyezési ügyosztály nevében jelentést tesz a beérkezett kérvények ügyében. A választmány az ügyosztály javaslatait elfogadván, két tanítónak megszavazza a kért segélyt; egynek kölcsön iránt beadott folyamodványát nem vehette tekintetbe, mivel ezt az alapszabályok meg nem engedik.

3. A pozsonyi izr. tanítótestület szomorú jelentést tesz Sussmann Károlynak, egyesületünknek annak megalapítása óta volt rendes és buzgó tagjának elhalálozásáról. A választmány e gyászestéről mély fájdalommal vesz tudomást és elhatározza, hogy — a mennyiben a megboldogultnak kiskorú árva maradt hátra — ennek részére az alapszabályok értelmében a 200 frtnyi segélyösszeg kiszolgáltassék.

4. Beható eszmecsere után határoztatik, hogy az egyesület iskolai célokra egy magyar fordítású szidurt ad ki. Mielőtt azonban e határozat foganatosíthatnók, az ügy tanulmányozás és jelentéstétel végett a paedagogiai ügyosztálynak adatik át.

Szintügy áttételek ezen ügyosztálynak a már fogyó félben levő Radó-féle bibliatörténet új kiadásának kérdése is.

Intézkedés történik arra nézve, hogy a kiadandó IV. oszt. német-nyelvkönyv kézírata mielőbb elkészíttessék.

5. Az egyes ügyosztályok jelentést tesznek megalakulásukról és bejelentik a saját működésüket szabályzó ügyrendeket is, mely utóbbiak tárgyalását a választmány a jövő ülés napirendjére teszi át.

Mendl Lajos, Radó Vilmos, Schön Dávid és dr. Schteiner Márton tanárok a paedagogiai ügyosztály javaslata értelmében annak külső tagjaiul választatnak meg egyhangúlag.

6. Titkár jelenti, hogy Erdélyi Lipót, a ki a közgyűlésen az alapszabályok módosítása alkalmával a jegyzőkönyv vezetésével volt megbizva, e napokban küldte be a jegyzőkönyvet. A választmány a jegyzőkönyv felülvizsgálását azon bizottságra bízta, mely az új alapszabályok tervezetét elkészítette.

7. A bőződujfalusi zsidó iskola részére tíz teljes díjmentes példány szavaztatik meg a Deutsch-féle magyar fordítású „Pentateuch“-ból.

8. Reif alelnök indítványára határoztatik, hogy ezentúl minden fontosabb indítvány, mielőtt az a választmány elé kerül, előbb tartalmilag az elnökségnek bejelentendő.

Gyűjtés az árva-alapra 1892. október hóban.

	Pártoló tagdj évenként frt	Adakozás az árva-alapra frt
Grünberger Fülöp, Hochenberg Vilmos, Schusdek Sándor és Weisz Zsigmond nagy-bittsei tanítók adománya	—.—	16.—
Blumschein Lipót, Esztergom, gyűjtése, melyhez adakoztak; Fried Arnold 1 frttal, Sternfeld Rezső 1 frttal, dr. Berényi Gyula isk. elnök 2 frttal, Eckstein Mór, Tiefental, Fleischmann Ign. és Herzog Ármin 50—50 krral	—.—	6.—
Izr. tanítótestület, Nyitra, a) perselygyűjtés a beiratásnál 2 frt 91 kr., b) a tantestület bevételének 5%-a 2 frt 91 kr.	—.—	5.44
Izr. tanítótestület, Pápa, 100 frtos alapítványának második részlete	—.—	20.—
A pesti izr. hitközség 500 frtos alapítványának második részlete	—.—	100.—

Lövy Mór, Igló, mint az iglói izr. tanuló ifjuság adománya a thora örömnépe alkalmával	—.—	16.86
Engel Adolf, Budapest, gyűjtése	... ..	4.80
	<u>Összesen</u>	<u>—.— 169.10</u>

Pénztári ügykezelés f. évi január 1-től október 1-éig.

Bevételek.

Kiadások.

Pénzkészlet a mult évről			560	70	Özvegyi díjak (3. tétel)	600	—
Rendes tagdíjak (folyó)	371	—			Segélyezés	748	10
„ „ (hátralék.)	106	50			Ösztöndíj a Szántó-alapítványból	75	—
Pártoló tagdíjak (folyó)	265	—			Az „Értesítő“ költsége	547	01
„ „ (hátralék.)	40	—			Kezelési költség (rendes)	509	06
Alapító tagdíjak.....	200	—			„ „ (rendkiv.)	382	23
Gyűjtés az árva alapra	1048	65			„ „ (vid. körök)	11	33
Hirdetési díjak	22	—			Deutsch-féle biblia.....	241	10
Takarékpénzt. kamatok	43	04			Betét a hitközségnél...	1000	—
Deutsch-féle biblia.....	3	—			„ a takarékpénztárba	300	—
Előleg-törlesztés.....	60	—			Írói díjak.....	447	50
A hitközs. készpénzfiz.	300	—			Költség a szidur körül	19	—
A könyvkiadók „	1050	—			Fizetési előleg.....	50	—
Kivét a tak.-pénztárból	1025	40	4534	59	Pénztármaradvány.....	164	96
Összesen			5095	29	Összesen	5095	29

Budapesten, 1892. október 28-án.

Morgenstern Jakab,
titkár.

Tolnai J. Béla,
pénztáros.

Schön József és Györi Adolf
ellenőrök.

1892. évi október hónapban tagdíjat fizettek:

	Hátralék frt	Folyó évre frt
a) Pártoló tagok:		
Dr. Bánóczi József, Budapest ...	—.—	5.—
Izr. hitközség, Eger	—.—	5.—
„ „ Igló ...	—.—	5.—
„ „ Péczel	—.—	5.—
„ nőegylet, Szarvas ...	—.—	5.—
Polacsek Manó, Igló	—.—	5.—
b) Rendes tagok:		
Barta Lajos, Losoncz	—.—	4.—
Blumstein Lipót, Esztergom	—.—	4.—
Eckstein Lipót, Salgótarján	—.—	2.—
Feldmann Samu, Tolna	—.—	2.—
Fischer Mór, H.-Nádudvar	—.—	1.—
Frankl Miksa, Farkasd ...	—.—	2.—
Grünberger Lipót, Budapest	—.—	4.—

Hirschler Dávid, Nagy-Vázsony	—.—	2.—
Kárpáti Manó, Nagy-Kanizsa	—.—	2.—
Klein Mór, Radosna	2.—	—.—
Kornhauser Simon, Késmárk ...	—.—	4.—
Lusztig Emma, Budapest	—.—	2.—
Pfeiffer Mór, Pápa ...	—.—	2.—
Pollák Samu, Nagy-Zombor	2.—	2.—
Reif Jakab, Budapest	—.—	4.—
Révai Miksa, Keszthely ...	—.—	4.—
Schlesinger Vilmos, Mosdós ...	—.—	4.—
Streisinger Sándorl B.-Gyarmat	—.—	2.—
Strausz Zsigmond, Zala-Tapolca	—.—	4.—
Schäffer Lipót, Békés	—.—	2.—
... ..	—.—	2.—
Összesen	4.—	83.—

Budapest, 1892. október hó végén. *Tolnai J. Béla*, egyes. pénztáros.

Helyreigazítás. A mult számban Hahn Dávid által fizetett 4 frt tagdíj Hahn Adolfnak lett kimutatva, mit ezennel helyreigazítunk.

V E G Y E S E K.

Tisztelgés a volt elnöknel. F. hó 23-án d. e. 11 órakor a központi választmány megbízásából Szántó Eleázár elnök vezetése alatt egy számos választmányi tágból álló küldöttség tisztelgett Ózer Zsigmond úrnál, egyesületünk volt elnökénél, hogy neki a tiszteletbeli tagságról szóló díszokmányt átadja. Ezen alkalommal Szántó Eleázár, ugy a központi választmány, valamint az ország izr. tanítóinak nevében köszönetet mondott Ózernek elnöki minőségben kifejtett áldásdús munkálkodásáért, melylyel a tanítóegyesület örök hálaára kötelezte. Ezen hálaérzelemnek akart a közgyűlés kifejezést adni; mikor Ozert tiszteletbeli tagnak választotta. Kéri az egyesület javára további közreműködését.

Ózer meghatottan mond köszönetet a kitüntetésért és sikereinek érdemét tisztársaira és a volt választmányra hárítja. Az egyesület jövőjét a régi kipróbált vezetés alatt biztosítottának látja. Az egyesület jövő működése körére áttérve ajánlatosnak tartja, hogy az egyesület nyilvános paedagogiai felolvasásokat rendezzen, nehogy pusztán jótékonysági egyletnek látszassék. Az egylet érdekében valónak látja tovább, hogy a kiadványok iránya és szerkesztése ne egy változó filozófiai rendszerhez, hanem az örökké állandó gyermeki természethez alkalmazkodjék.

Az élénk éljenzéssel fogadott beszéd után a küldöttség barátságos beszélgetésre maradt együtt, azután azon benyomással távozott, hogy Ózer úr a tiszteletbeli tagságát nem tekinti oly kitüntetésnek, melylyel működését befejezheti, hanem — a mint a válaszában megpendített eszmékből kitűnik — melyekre különben még visszatérünk — az egyesületet tanácscsal és tettel továbbra is akarja támogatni. Adjon Isten neki és övéinek egészséget, hogy még igen sokáig működhessék velünk és érettünk! *Lévai.*

Személyekről, eseményekről, konkrét és elvont fogalmakról lehetetlen mai nap oly eseményeket gyűjteni, hogy az olvasmány és társalgás folyamán számtalan esetben tanácsadóra ne szorulnánk. Ily tanácsadó az „*Athenaeum Kézi Lexikona*“, mely ezer meg ezer cikkében jó, szabatos tájékoztatást nyújt az emberi ismeretek minden ágáról. A *Kézi Lexikonból* most jelent meg a 25. füzet, mely Mátyás-tól—Moleschottig terjed és 2 szép melléklettel van díszítve. A *Kézi Lexikon* Acsády I. akad. tag által jelesen van szerkesztve, kiállítása fényes minden sorát hazafias szellem lengi át, megszerzése pedig

olcsó áránál fogva bárkinek is lehetséges. — Az *Athenaeum kézi Lexikonának* I.-kötete (A—K) már *kötve* is megjelent és ára díszes és erős félbörkötésben 8 frt, fűzve 6 frt. Az egész mű 40 füzetre fog terjedni. Beszerezhető 30 krajczáros füzetekben, 3 forintos félkötetekben is. Megrendelhető az Athenaeum könyvkiadóhivatalától Budapest, Ferencziek tere, vagy bármely könyvkereskedőtől.

Megjelent: *Kis Könyvtár*. Szerkeszti Benedek Elek, Mármaros-Sziget. Berger Miksa kiadása. Előfizetés 10 négy íves füzetre 1 frt. Egyenkint egy-egy füzet ára 12 kr. E műből eddig már tíz füzet jelent meg a következő tartalommal: 1. Jókai Mór: A cseregyermek. 2. Benedek Elek: Mesék és történetek. 3. Gál Mózes; Egy plajbász története. 4. Bársony J., Abonyi A.: A szabad ég alatt. 5. Sziklay János: Hany Istók története. 6. Sebesztha Károly: Frater György élete. 7. Gaál Mózes: Két falusi történet. 8. Benedek Elek: Vashegyi Zoltán. 9. Somogyi Béla: A legnagyobb magyar. 10. Gaál Mózes: Az urfi.

Népiskolai ásványgyűjtemények, tudományosan csoportosítva, minden darab névvel ellátva 100 darabonként 5 frtjával kaphatók. Népiskolai hatóságok felhívására a gyűjtemény megtekintésre megküldetik. *Erdős Miksa* tanítónál, Er.-Diószegen.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

K H félő, hogy nem akadna olyan méretű kosár, melybe egy megye tanítótestületének kartárs úr által kívánt szellemi működését eltemetni lehetne. Gondolatnak is bízást. Kényszeríteni minden egyes tagot, hogy évenként 3 paed. cikket dolgozzék ki! A „szellemi restség”-nek jobban állja útját a szegedi zsidó iskola tanítótestülete által meghonosított szokás: kötelesek u. paed. munkákat elolvasni, s ezeket az értekezleten behatóan megismertetni. Mást kérünk.

F. L., Szécsény. Versenyvállalat biz az, egyéb semmi. Kár velök ezért szóba állani. Egyesületünk tagjai tudják, hogy minden könyvvel melyet az egyesület kiadványaiból beszereznek, valamint közös céljainkra is áldoznak, a kik pedig másoktól szerzik be, azoké a másoké a haszon. Ez tájékoztatásul szolgál minden tanítónak, ki egyesületünk hive. Mire való tehát az éles megtámadás, ha az jogos is?

A „Kereshetjük az Istent s. a. t.” mottóval ellátott munkálatnak a szerzőjét kérjük, sziveskednék — ha budapesti — bennünket meglátogatni, vagy ha vidéki, címét velünk közölni.

Héber-magyar teljes szótár,

írta

POLLAK KAIM.

Ezen mű, mely zsidó tanítóknak, valamint magánosoknak is, kik a héber nyelv tanulmányozásával foglalkoznak, egyaránt hasznos segéd-eszközül szolgál, szerződésileg **Löwy M. E., könyvkereskedői cég (VII., király-utca 1.)** birtokába ment át, hol a mű példányonkint leszállított bolti ár mellett — **1 frt 50 krért** kapható — Elárusítóknak rabatt-nyújtatik.

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

Hochmuth Abrahám. Gotteserkenntnis und Gottesverehrung als Lehr- u. Handbuch zum Religionsunterricht II. Aufl. 60 kr.

— **Isten-ismeret és Isten-tisztelet.** A biblia és későbbi iratokon alapuló tan- és kézikönyv a vallás oktatására II-dik olcsó kiadás.... 60 kr.

— **Mózesi hit- és erkölcstan** az elemi és felső népiskolák számára. Kivonat az „Istenismeret és istentisztelet“ című vallástani könyvéből, utmutatása és felügyelete mellett készítette Szép Lipót. Kötve .... 30 kr.

Kapi Gyula. Összhangzattani gyakorlókönyv. Zeneiskolák és tanítóképző intézetek számára. I. Füzet. Füzve 30 kr. II. Füzet. Füzve ..... 40 kr.

Klingenberg Jakab. Magyar nyelv- és irálytan. Helyesírási és irodalmi függelékkel. A népiskola V. és VI. osztálya számára. Negyedik kiadás. Kötve 50 kr. Általánosan engedélyezve 1891|19275.

— **Gyakorlati német nyelvtan** kezdők számára. I. rész: 4 kiad. Kötve 25 kr. Általánosan engedélyezve 1891|49938. II. rész: 2. kiadás. Kötve 50 kr. Általánosan engedélyezve 1892|8164.

Kohányi Sámuel. Gyermekdalok Fröbel fejlesztő rendszeréhez. Kisdóvodák, gyermekkertek, a népiskolák alsóbb osztályai számára és családi használatra. I. füzet: Füzve 20 kr. II. füzet füzve ... 40 kr.

Löw Lipót Bibliai történet. Zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. Hetedik kiadás. Kötve..... 50 kr.

Lutter Nándor. Számtani példatár a népisk. szám. Az 1877 aug. 16-án 21678. sz. miniszteri rendelet szerint átdolgozott kiadás.

A II. osztály számára V. kiadás 20 kr.

A III. " " V. " 15 kr.

A IV. " " V. " 15 kr.

Az V. " " IV. " 10 kr.

A VI. " " IV. " 25 kr.

II—IV. oszt. Ált. engedélyezve 1888|17358.

Madzsar János. Magyar nyelvkönyv a német tannyelvű népiskolák számára.

I. köt.: A II. oszt. számára. 2. kiadás.

Kötve .... 30 kr.

II. kötet: A III-dik osztály számára.

Kötve ..... 40 kr.

III. kötet: A IV-dik osztály számára.

Kötve ..... 30 kr.

IV. kötet: Az V és VI. osztály számára.

Kötve ..... 35 kr.

Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.

Szente József. Számtani szemelvények. —

Ismétlő iskolások számára. Kötve 50 kr.

Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Magyar olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. Szerzők Bakó S. Frühwirth K., Gruber J. és Posch L. Első

rész: Az írva-olvasató tanmód elvei szerint dolgozva. I. és II. évfolyam Hatodik kiadás. Kötve ..... 30 kr. Általánosan engedélyezve 1891|51647.

Második rész. III. évfolyam. Negyedik kiadás. Kötve..... 30 kr.

Általánosan engedélyezve 1891|51647.

Harmadik rész. IV évfolyam. Második kiadás. Kötve ..... 40 kr.

Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.

Negyedik rész. V. és VI. évf. .... 50 kr.

Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.

Valló Vilmos. Népiskolai olvasmányok a gazdasági chemia köréből. Füzve 60 kr. Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Ziltz Mór. Hittan az izraelita népiskolák alsóbb osztályai számára. Kilencedik kiadás. Kötve. .... 30 kr.

— **Hittan.** Az izr. népisk. felső osztályai számára. — 4-dik kiadás. Kötve 40 kr.

Ballagi Karl u. Nagy Ladislaus. Geschichte Ungarns, nebst einigen Hauptzügen aus der allgemeinen Geschichte, für Volksschulen bearbeitet. Geh. .... 30 kr. Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Bánhegyi Stefan. Ungarischer Kinderfreund. Ein Lern- und Lesebuch für die mittleren und höheren Klassen deutscher Volksschulen in Ungarn. Nach Bánhegyi und Emeryezy's „Népiskolai tankönyv“ bearb. Vierte Aufl. Geh. 60 kr. Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.

Posch, Frühwirth und Kund. Fibel für den Schreib-Leseunterricht. Gebund. 25 kr. Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Posch L. Deutsches Lesebuch für Volksschulen. I. Th. 2. Schuljahr Geb. 35 kr. II. Theil. 3. Schuljahr, Geb. ... 55 kr. I—II. Theil általánosan enged. 1890|19144. III. Theil. 4. Schuljahr, Geb. .... 60 kr. IV. Theil. 5. und 6. Schuljahr. Gebunden..... 70 kr.

Klingenberg J. Deutsches Sprachbuch. Ein Leitfadens zur praktischen und theoretischen Behandlung des einfachen Satzes, mit einer Beigabe von Orthographie u. Stilübungen. I. Theil. Dritte verbesserte Auflage. Für die dritte Volksschulklasse. Geh. .... 30 kr. II. Theil Für die oberen Volksschulklassen (4. 5.) Geh. .... 40 kr. I—II. Theil általánosan enged. 1890|18144.

Ziltz Moritz. Glaubenslehre für die unteren Klassen der isr. Volksschulen. Fünfte verbesserte Auflage. Geh. .... 25 kr.

— **Glaubenslehre** für die höheren Klassen der isr. Volksschulen. Dritte vermehrte und verbesserte Aufl. Geh. .... 35 kr.

— **Hebräische Sprachlehre** für isr. Volksschulen in zwei Cursen. — Zweite Auflage. Geh 40 kr.

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

Szirmal József. Az első iskolaév. Magyar
 Abc. és olvasókönyv. Kötve .... 20 kr.
 Általánosan engedélyezve 1891|18976.
A II. iskolaév. A lakóhely. Kötve 30 kr.
A III. iskolaév. A szülőföld Kötve 30 kr.
A II—III. isk. év által. enged. 1891|52038.
A IV. iskolaév " " 50 kr.
Az V. és VI. iskolaév " " 60 kr.
A IV—VI. isk. év ideigl. enged. 1888|17358.

Szirmal József. Az első iskolaév. Magyar
 ABC. és olvasókönyv, álló írású ki-
 adás. Kötve..... 20 kr.
 Általánosan engedélyezve 1892|25449.

Szirmal József. Német nyelvképzőiskola
 gyakorlati példákban. Olvasás, nyelvtan
 és fogalmazás egyközpontu körökben
I. rész 2. kiadás kötve ..... 20 kr.
 Általánosan engedélyezve 1890|18144.
II. rész kötve ..... 20 " "
 Általánosan engedélyezve 1888|17358.
III. rész kötve ... 30 " "
 Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Szirmal József. Fall olvasó-táblák. 11
 tábla ..... 1 frt.

Szirmal J. u. Mayer A. Das erste Schul-
jahr. Fibel nach der gemischten

Ballagi Károly és Nagy László. Ma-
gyarország története. Kapcsolatban
 az általános történelem legfőbb voná-
 saival. Népiskolák számára. Huszon-
 harmadik kiadás. Kötve..... 30 kr.
 Általánosan engedélyezve 1888|17358.

— **Földrajz népiskolák számára.**
I. évf. vagy a népiskola 4. oszt. tan-
anyaga. 6. kiadás. Kötve, ... 20 kr
 Általánosan engedélyezve 1890|19449.
II. évf. vagy a népiskola 5. oszt. tan-
anyaga. Negyedik kiadás Kötve 30 kr.
 Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.
III. évf. vagy a népiskola 6. oszt. tan-
anyaga. 3. kiadás. kötve..... 25 kr.
 Általánosan engedélyezve 1888|17358.

Bánhegyi és Emerlozy. Népiskolai tan-
könyv olvasmányokkal a magyarhoni
 népiskolák mindennapi és ismétlő isko-
 lai számára. X. kiadás kötve 60 kr.
 Általánosan engedélyezve 1891|19272.

Csukási Fülöp és Schön József Zsidó
 hittan a szentírás elbeszélései kapcsán
 az őshéber eredeti szöveg alapján a
 legjelesebb értelmezők és fordítások
 egybevetésével. Első könyv: A nép-
 iskola felső osztályai, illetve a polgári
 és középiskolák alsó osztály számára,
 II-ik bővített és javított kiadás. Füzve
 80 kr. Második könyv: a polg. és kö-
 zépiskolák III. és IV. osztályai számára.
 Füzve 50 kr. Harmadik könyv: A polg.
 és középisk. IV. oszt. számára, Füzve
 20 kr.

Schreibsemethepe bearb III. Auflage
 Gebunden ..... 25 kr.
 Általánosan engedélyezve 1888|17358.

— **Das Zweite Schuljahr. Deutsches Lese-**
buch für Volksschulen Ungarns mit
deutscher Unterrichtssprache III. Auf.
Gebunden ..... 30 kr.
 Általánosan engedélyezve 1890|18144.
III. Schuljahr III. Auflage geb. 40 "
 Általánosan engedélyezve 1891|19271.
IV. Schuljahr II. Auflage geb. 50
V. Schuljahr II. 60 "
VI. Schuljahr II. ..... 70 "
 IV—VI. Schuljahr által. eng. 1888|17358.

Szirmal Josef. Das erste Schuljahr. Fibel
mit steiler Currentschrift. Geb. 25 kr.

— **Das erste Schuljahr. Fibel mit steiler**
Lateinechrift. Gebunden ..... 25 kr.
 Mindkettő általánosan enged. 1892|25449.

A zsidó népiskolák számára szerkesztett
 kiadásból megjelentek:

A második iskolaév	kötve	30 kr.
A harmadik iskolaév	"	30 "
Das zweite Schuljahr	geb.	30 "
Das dritte Schuljahr	"	40 "
Das vierte Schuljahr	"	50 "

Csukási F. és Schön J. Kis biblia a zsidó ifj.
 számára. Az őshéber eredeti szöveg
 nyomán. Két részben. I. rész kötve 40
 kr. II. rész kötve 60 kr., egy vászon-
 kötetbe kötve 1 frt 20 kr.

— **A zsidók története, különös tekintet-**
 tel a magyar zsidók történetére. Füzve
 1 frt 20 kr.

Erdődi János. Földrajzi vezérfonal iskolai
 és magánhasználatra. 5. átdolgozott
 kiadás, kilencz térképpel. Füzve 50 kr.
 Ideiglenesen engedélyezve 1888|17358.

— **Földrajz a népiskolák felsőbb osztályai**
 számára. Függelékül: Történelmi ké-
 pek. 5. kiadás. Füzve... 25 kr.
 Által enged. az V—VI oszt. sz. 1888|17358.

Führer Ignác és Schön József. Módsze-
res nyelvtani példatár. A népiskolák
 II. osztálya számára mondattani alapon.
 Kötve 20 kr., III. osztály számára
 kötve 25 kr., IV. osztály számára
 kötve ..... 25 kr.

Gyürky Antal. Magyar polgári jogok és kö-
telességek rövid ismertetése. Kérdések
 és feleletekben. Hoffmann Mór által
 átdolgozott 4. kiadás. Kötve .... 25 kr.

Róth Samu. A természetrajz elemel. Fel-
sőbb népiskolák számára ..... 80 kr.
 Általánosan engedélyezve 1890|15355.

Udvarhelyi Gyula. Magyar nyelvtan felső
 népiskolák I. oszt szám. Kötve 50 kr
 II. oszt. számára. Kötve..... 40 kr.
 I—II. általán. engedélyezve 1890|19449.